

סימן כו

מתי יש לברך ברכת להכניסו בבריתו של א"א לדעת מרן השו"ע ז"ל (יו"ד סי' רס"ה סע' א')

השבח^א, ולכן אפשר לברכה אחר מעשה המילה, כמנהג. וכתבו ליישב עוד, שכיון שנהגו שאחר מברך ולא המוהל, א"צ עובר לעשייתו. (לענ"ד חילוק זה יוטעם ע"פ מש"כ הריטב"א פסחים ז' ע"ב שכתב "וכתב הרי"ט ז"ל, וטעם זה שאמרו חז"ל לברך על המצוה עובר לעשייתו, כדי שיתקדש תחלה בברכה, ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השי"ת, ועוד כי הברכות מעבודת הנפש, וראוי להקדים עבודת הנפש למעשה שהיא עבודת הגוף" ע"כ. וכל זה שייך כשהמברך הוא זה שמקיים המצוה, לא כבנד"ד. וע"ע חזו"ע חנוכה עמ' קי"ז).

וסי"ם שם הרא"ש וכתב "ועוד שמעתי, כשאבי הבן מברך מיד אחר ברכת המוהל, מיקרי שפיר עובר לעשייתו וגם להבא, לפי שעדיין לא פרע, ותנן מל ולא פרע כאילו לא מל", ומזה יצא לברך בין מילה לפריעה.

הנה בשו"ת יביע אומר (ח"ז יו"ד סי' כ"א) האריך לחזק מנהג ירושלים בעניין מה שנהגו לברך ברכת "להכניסו" קודם מעשה המילה, ואף שדבר זה הוא נגד מרן בשו"ע (יו"ד סי' רס"ה סע' א') שפסק כדעת ר"ת (תוס' שבת קל"ז ע"ב ד"ה אבי) והרא"ש (שבת פרק י"ט סי' י') לברך ברכה זו בין מילה לפריעה. ואני בס"ד חשבתי להביא סעד גדול לדברי מרן הראש"ל זצ"ל, ותחילה אקדים הקדמה קצרה.

הנה בתוס' שבת שם נחלקו רשב"ם ור"ת אם יש לברך ברכת להכניסו קודם המילה או לאחריה, ודעת רשב"ם דכיון דהיא ברכת המצוות, לכן יש להקדימה (כמבואר בפסחים ז' ע"א), ור"ת השיב שאין לשנות המנהג שנהגו לברכה אחר כל מעשי המילה, ושכן משמע בגמרא, עיי"ש. והרא"ש והר"ן כתבו ליישב דעת ר"ת, דברכת להכניסו אינה ברכת המצוות דבעי בה עובר לעשייתו, אלא ברכת

הוצאת "שירת דבורה") לכאורה כתב בפירוש שמנהג ארץ ישראל הוא לברך להכניסו קודם המילה, וכמנהג ירושלים שהביא הרב ביבי"א.

ועתה באתי להוכיח דבר זה, כתב הב"י (רס"ה סע' ה', עמ' ק"י ד"ה וכתב עוד) וז"ל "וכתב עוד (הרשב"א, שהביא לעיל מינה, בעניין ברית מילה לשני נימולים. ד.א.), וברכת להכניסו, אם האב הוא המוהל מברך ברכה אחת להכניסו קודם שימול, אבל אם המוהל אינו האב, ממתין לאחר מילת שניהם, שמא ימלך המוהל ולא ימול. ומ"מ אם בירך האב בין קודם המילה בין באמצען יצא, שלא אמרו לברך האב אחר המילה אלא משום חשש דשמא ימלך המוהל, ונמצאת ברכת האב לבטלה, הא אם הקדים יצא, דעיקר ברכה זו קודם המילה, ככל הברכות שהן עובר לעשייתן עכ"ל. ואנו בארץ ישראל נהגנו שלא לחוש לשמא ימלך, שהרי אנו מברכים ברכת אירוסין קודם קידושין" עכ"ל מרן הב"י.

א"כ דברי מרן הב"י ברור מיללו, דהרשב"א סבור כדעת הרא"ש הנ"ל, דיש לברך להכניסו בין מילה לפריעה, שמא יברך האב קודם מילת המוהל, ושוב ימלך המוהל ולא ימול, ונמצא ברכתו לבטלה, ועל זה אומר מרן הב"י שמנהג א"י שלא לחוש לזה כלל,

וכתב מרן הב"י (יו"ד ריש סי' רס"ה), שמדברי הר"ף והרמב"ם שגרסו "המל אומר, אבי הבן אומר" וכו', משמע דסברי כר"ת, דאבי הבן אומר כן אחר כל מעשי המילה. והרא"ש כתב לעשות כעין פשרה, והיינו שיברך אותה אחר המילה, וקודם פריעה, ושפיר הוי "עובר לעשייתן", דקי"ל (רס"ד סע' ד') "מל ולא פרע כאילו לא מל". ובשו"ע (רס"ה סע' א') פסק מרן להדיא כדעת הרא"ש, וז"ל שם "ואבי הבן מברך בין חתיכת הערלה לפריעה, אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" עכ"ל.

אכן בשו"ת יבי"א הנ"ל כתב, שכיון שמצאנו תשובת הר"ף מפורשת (בס' רצ"ג) דיש לברך קודם המילה כדעת הרשב"ם, וכן העיד רבי אברהם בן הרמב"ם שכן היא דעת אביו, שנהג למעשה לברך קודם כל מעשה המילה, כן עיקר לדינא. והוסיף, שאם מרן היה רואה חידוש זה בדעת הר"ף והרמב"ם, היה חוזר בו. ועוד, שגם יתכן לבאר דעתם במה שכתבו לפנינו כדעת היראים, וכמו שביאר כן מהר"ם אלשקאר וכו', ודלא כב"י עיי"ש.

ואני הדל לא ידעתי למה צריך לכל זה, והלא מרן הב"י עצמו בהמשך הסימן הנ"ל (רס"ה סע' ה', עמ' ק"י בטור

ב. וידוע שמטעם זה לא תיקנו ברכות במצוות רבות שתלויות באדם אחר, כמבואר בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' י"ח) בשם הר"י בן פלט.

אלא יש לקיים המצוה כדינה ולברך הברכה עובר לעשייתן, וכמו שהודה הרשב"א שכן יש לעשות מעיקרא דדינא (אילולי החשש דשמא ימלך), ולשמא ימלך לא חיישינן כלל, כמו שאנו נוהגין בא"י לברך ברכת האירוסין קודם המצוה ולא לאחריה (היינו קודם נתינת הטבעת לכלה), דלא חיישינן שמא תימלך הכלה. הרי לנו בהדיא, דמין מעיד שמנהג א"י הוא לברך קודם כל מעשה המילה, ולא בין מילה לפריעה, ודלא כמו שסתם לן בשולחנו הטהור (בסע' א'). ואם כן, מאחר שכך נהגו בכל א"י בימי מרן, מה יש לחכמי מרוקו (ובראשם הגאון רבי שלום משאש זצ"ל, בשו"ת שמ"ש ומגן ח"ג יו"ד סי' ה'. וע' לקמן) לתמוה על מנהג ירושלים.

וודאי אין לומר דלדעת הרשב"א יש לברך אחר כל המילה, דהיינו אף אחר הפריעה, ומה שאמר הב"י דלא חיישינן שמא ימלך, היינו דווקא אחר שעשה המילה, וקודם פריעה. זה אינו, דזיל בתר טעמא, ולמנהג א"י אין לחוש כלל שמא ימלך, ולכן מסתבר לברך קודם כל מעשה המילה. ובפרט שכתב "ומכל מקום אם בירך האב בין קודם המילה בין באמצען יצא", הרי שלא שייך לברך אחר כך.

ולדברי צריך לומר, שמה שבשו"ע פסק כדעת הרא"ש דיברך בין מילה לפריעה, אף שזה לא כמנהג א"י בב"י הנ"ל, י"ל דאה"נ, מרן פסק בשו"ע מה שנראה לו עיקר לדינא בסוגיה, אך לעניין מעשה, אין אחר המנהג כלום. ודוחק

לומר שבשו"ע חזר בו ממה שתפס עיקר בב"י ממנהג א"י. ומכל זה אני תמה, איך מרן הראש"ל זצ"ל אשר ממש כל רו לא אניס ליה, לא העיר דבר מכל מה שהזכרנו כאן, וצ"ע.

ואולם דעת ידי"נ הרב רותם אפלבויס שליט"א אינה כן. והוא סובר שאין לעשות סתירה בין השו"ע לב"י. אלא ביאור הדברים כך הוא, מרן בב"י כותב שבא"י לא חשו לסברת הרשב"א דשמא ימלך, אך לעולם למעשה יש לנהוג כרשב"א ולברך בין מילה לפריעה, ולא מטעמו של הרשב"א דשמא ימלך, אלא מטעם הרא"ש דעשה פשרה בין רשב"ם לר"ת, דסברתו עיקר לדינא בסוגיה וכנ"ל. והשתא אין סתירה בין ב"י לשו"ע. וראיה לזה, דאי נימא דמנהג א"י לברך קודם מילה לגמרי, קשה, למה בסוגיה בדוכתא (היינו בתחילת סי' רס"ה) לא העיר הב"י כלום ממנהג א"י, ואם סבר מרן דמנהג א"י אינו כרא"ש, היה לו להעיר זה. אלא מחוורתא כדשנינן. עכת"ד. ואנא דאמרי, אף שלשיטתו היחס בין הב"י לשו"ע יותר נוח, מ"מ מה שפירש שלא חיישינן רק לסברת הרשב"א, אך באמת לדינא מברך כרשב"א, זה דוחק גדול לפענ"ד, ויותר נראה לי כמו שכתבתי. (ומ"מ לדבריו מובן מדוע מרן הראש"ל זצ"ל לא התעורר להביא ראיה לשיטתו מהב"י, דשמא פירש דבריו כדעת ר' רותם).

וידי"נ הרב אהרן כהן שליט"א הוסיף לחזק דרך זו של הרב רותם הי"ו, ממה שהוצרך מרן להביא ראיה לדבריו ממנהג א"י מדין ברכת האירוסין, שכך

הכי נקטינן, וכן המנהג פשוט בכל ארץ ישראל ומלכות מצרים". ומשו"ה העדיף הב"י להרחיק ראייתו דלא קי"ל כדעת הרשב"א דשמא ימלך. ואה"נ, באמת הב"י בא לומר שממילא ה"ה לעניין מילה, כיון דאין לחוש לשמא ימלך, יש לברך אותה קודם כל מעשה המילה. עכת"ד.

ועוד יש להוסיף לפענ"ד, דמה שמרן לא כתב להדיא דמכיון של"ח לשמא ימלך ממילא יש לברך להכניסו קודם כל מעשי המילה, היינו טעמא, דהרי כל עיקר דיון הרשב"א הוא מתי יש לאב לברך ברכת להכניסו (באופן שהאב אינו המוהל), ועל זה קאמר דמדינא היה ראוי לברך קודם, אלא שיש לחוש לשמא ימלך. אולם הרשב"א אינו דן בשאלה האם חיישינן לשמא ימלך. וממילא, אם מרן מוכיח דלדינא ל"ח לשמא ימלך (וזה עדיף להוכיח מקידושין ולא ממילה, מטעמו של הרב שמיר), שוב אינו צריך לכתוב בהדיא שאנו נהגנו לברך להכניסו קודם המילה, דזהו כל עיקר חידוש הרשב"א, ורק דחה עיקר הדין מחשש שמא ימלך, וממילא אם אין לחוש לשמא ימלך, ברור שיש לברך קודם כל מעשה המילה, וכדסבר הרשב"א כן מדינא. וזה נראה נכון מאד.

ושוב אחר זמן מצאתי להגאון רבי שלום משאש זצ"ל בשו"ת שמ"ש ומגן (ח"ג יו"ד סי' ה', עמ' ק"ל קל"א), שהביא שהגאון מח"ס ישכיל עבדי (בהערה לספר אביו זצ"ל בשו"ת ודובר

כתב "ואנו בארץ ישראל נהגנו שלא לחוש לשמא ימלך, שהרי אנו מברכים ברכת אירוסין קודם קידושין", ואם איתא דבאמת נהגו בא"י לברך קודם כל מעשי המילה, היה לו לומר בהדיא "ואנו בארץ ישראל נהגנו שלא לחוש לשמא ימלך, שהרי נהגנו לברך קודם מעשי המילה", ואם ירצה מרן יכול יוסיף גם לשון "וכיוצ"ב נהגנו לברך ברכת האירוסין קודם קידושין". ולמה לו למרן להביא ראיה מברכת האירוסין. אלא ברור שמברכת להכניסו אינו יכול להביא ראיה דלא כרשב"א, דסו"ס אותה מברכים בין מילה לפריעה וכדעת הרשב"א ולא מטעמו (וכמו שפסק כן מרן בשו"ע כדעת הרא"ש), ולכן מוכרח מרן להביא ראיה מדין אחר היינו ברכת האירוסין, דמשם ודאי מוכח דלא חיישינן לשמא ימלך, וכמו"כ בברכת להכניסו לא חיישינן לשמא ימלך, ומה שבכל זאת מברכין אותה אחר מילה, אין זה מטעם הרשב"א אלא מטעם הרא"ש דעשה פשרה בין ר"ת לרשב"ם, וכפירוש ר' רותם הנ"ל. עכת"ד.

ואולם ידי"נ הרב שמיר שיינטופ שליט"א העיר דאינו מוכרח, דמה שמרן הרחיק ראייתו מדין ברכת אירוסין, י"ל הטעם כיון דשם הדבר ברור יותר שהעיקר לברך לפני הקידושין, משום שכן היא דעת הרי"ף (בשו"ת הרי"ף סי' רצ"ג), והרמב"ם (אישות פ"ג הכ"ג), והרא"ש (ע' תשובות הרא"ש ריש כלל כ"ו), וכמו שסיים הב"י באה"ע (סי' ל"ד ד"ה ומש"כ ואדוני) "וכיון דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים לדעת אחת

שלום יו"ד סי' ו') כבר קדמנו לדייק כן מלשון מרן הב"י, שמדבריו מבואר שמנהג ירושלים היה מנהג כל א"י, ושכ"כ לדייק בב"י, בספר מכשירי מילה. ואולם הרב שמ"ש ומגן עצמו כתב לדחות ראייה זאת, כעין מש"כ לעיל בשם הרב רותם הי"ו. ואח"ז ראיתי שכן העיר בספר ארץ חיים סתהון (י"ד סי' רס"ה סע' א'), עיי"ש. וכבר כתבנו שאין דחיית השמ"ש ומגן מוכרחת.

וע' בספר ילקו"י (שבת כרך א' ח"ב, עמ' תרצ"ד. מהדורת תשע"א), ושם הובאו דבריי אלו בקצרה, לפני שעמדנו בדקדוק היטב בכל דברי הב"י כמבואר בדברינו כאן, אמנם עיקרי הדברים אחד הוא. שוב אחר מופלג ראיתי שכן הוכיח מהב"י, מרן הראש"ל עצמו, בספרו חזון עובדיה חנוכה (עמ' קי"ז). ואין כל חדש תחת השמש, עיי"ש. ונתתי תודה להשי"ת בליבי שכיוונתי לדעתו הרמה.

